

RAPORA NAVENDA ŞÊWR Û PIŞTGIRIYÊ

YA JINAN

2023 ÇILE-2023 TÎRMEH

Kadın Zamani Derneđi
Komeleya Dema Jinan
Women's Time Association

Rapora me ya Navenda Şêwr û Piştgiriye
tevî komîsyonên me yê piştgiriya
derûnî-hiqûqî û stendina serîlêdanan bi
awayekî kolektîf hatiye amadekirin.

NAVEROK

- DESTPÊK
- KOMÎSYONA SERÎLÊDANAN
Bandora buhayên kirêyên xaniyan li ser jinan
ku her diçin zêde dibin
Di Temenê Biçûk De Zewaca Bi Darê Zorê
- KOMÎSYONA PIŞTGIRIYA DERÛNÎ
Erdeheja 6ê Sibatê û Pitgiriyan Piştî Wê
- KOMÎSYONA HIQÛQÊ
Bi awayekî çalak bikarneanîna Qanûna 6284an
ya di derheqê Parastina Malbatê û Pêşlêgirtina
Tundiya Li Ser Jinan
- GRAFÎK
- ENCAM

DESTPÊK

Di Derheqê Komcivîna Navendên Şêwr û Piştgirî û Stargehên Jinan ya 26em

Li Tirkiyê zêdebûna tundiya arasteyî jinan; bi awayekî çalak nesevandina Peymana Stenbolê û di encama wê de bi fesihkirina wê re rasterast peywendîdar e. Bi taybetî jî di pêvajoya deh salên dawî de arasteyî destkeftiyên jinan û tehdît û zordariyên hemû mekanîzmayên ku ji bo pêşîlêgirtina tundiya tê bikaranîn bi lez didome. Ji bo pêşdebirina van gef û zextên ku zemîna wan ji aliyê sazîyên fermî ve hatiye avakirin, bi polîtîkayên bêcezakirinê re; Gefên li ser hejmara 6284an ku yek ji destkeftiyên jinan e di encama têkoşîna wan a demdirêj de, ji ber kêmbûna stargehên jinan û yên ku bi awayekî dûrî perspektîfa jinan tî xebitandin. Bi vekirina perwerdehiya hevpar a ji bo nîqaşê hat rojevê, atmosfera siyasî ya heyî, jin zêdebûna xizanî û zehmetiyên dûrketina ji cihê tundiya bi xwe re anî. Polîtîkayên li ser bingeha newekheviya zayendî û rewakirina wan xebatên rêxistin û navendên şewirmendiyê yên jinan hîn diwartir dike. Tevî van hemû zehmetiyan jî jin rêya xwe didomînin, hêza xwe ji destgirtinê digirin û dibin welatê hev.

Di meha hezîranê de em li Muglayê bi mazûvaniya "Komeleya Jinan ya Keda Min" ji bo 26emîna Kongreya Demkî ya Sitargehên Jinan û Navendên Piştevaniyê ku em endamê wê ne hatin cem hev. Di encama hêz û nîqaşên dijwar ên ku me ji hev re girtin, me soza parastina destkeftiyên xwe û têkoşîna hîn zêdetir û baştir girt. Me bi giraniya sozên ku di têkoşîna jinan a ku bi têkoşîna salan de destkeftiyên heyî bi dest xistiye, bi giraniya soza ku dane hevdu, di têkoşîna li dijî tundiya li ser jinê de bi hev girtineke xurttir nexşerêya xwe ya nû diyar kir. Meclîs û hêzên herêmî stûnên girîng ên vê têkoşînê ne. Lê belê em dizanin û dibînin ku hêza tevgera jinê ye ku wê di van qadan de xebatên bi bandor misoger bike. Em dikarin bibînin ku navendên şewirmendiyê bi xwedîderketina li polîtîkayên giştî, xurtkirina li ser asta herêmî, zêdekirina xebatên pêşîlêgirtinê û li ser vê yekê dê bihêztir bibin. Dibe ku hêviyên ji navendên şewirmendiya jinan li gorî pêdiviyên takekesî yên jinan û kêşeyên ku dijîn diguhere, lê di bingehe de; Em dikarin bêjin ku ew li bendê ne ku di hawîrdorek ewle de piştgirî, agahdarî û mafên wan werin parastin.

Di roja ewil a bernameyê de, ku li ser eksena çalakî û zehmetiyên rêxistin û saziyên jinan ên ku navendên şewirmendiyê ne, berdewam dike, ji kongreya sereke û vir ve bersiva pirsê "me çi kiriye"; û zehmetiyên ku me di têkoşîna li dijî tundiyê de dîtin, di warê avakirina zimankê hevpar de di têkoşîna li dijî tundiya li ser jinê de gelek girîng bû. Ji bo me baş bû ku em rêbazên têkoşîna li dijî tundiya mêr-dewletê nîqaş bikin. Di vê çarçoveyê de êrîşên li hemberî qanûna 6284an ku berê di rojê me de bû zêde dibin, zêdebûna xwekuştina jinan û zehmetiyên ku ji ber cudakariya jinan a marjînal û kevneperest ku dewlet hewl dide biafirîne jî di rojê me de ye. Û me bal kişand ser girîngiya ku meclis bibe bingeha vê têkoşînê û xeta têkoşînê ya hevpar ava bikin.

Me behsa hîlbijartinên herêmî yên dahatû wek hîlbijartinên girîng kir ku tê de rexne li siyaseta heyî û helwesta hikûmetên xwecihî girtin û pêwîst e em cuda li ser van mijaran bisekinin.

Me careke din destnîşan kir ku divê şaredarî li ser xebatên vekirina Navendên Şewr û Piştgiriya Jinan bisekinin. Tevgera Jinên Kurd piştî têkoşînên demdirêj ên di rêveberiyên herêmî de di warê navendên şewirmendiyê û stargehên jinan ên di bin banê şaredariyan de dixebitin de destkeftî bi dest xist. Em ketine qonaxê ku em ê têkoşîna van destkeftiyan careke din bi bîr bin. Di heman demê de em dizanin ku Meclîs jî qada têkoşînê ya girîng e û têkoşîna ku em ê li kolanan bidomînin wê mezin bike.

Dema ku em van hemûyan nîqaş dikin, em dibînin ku nîqaşên milîtarîst ên ku di van demên dawî de zêde bûne, çawa hewl didin têkoşîn û destkeftiyên jinan tine bikin û dema ku ev axaftin û kiriyara zêde dibin, yên ku herî zêde di civakê de ji vê yekê bandor dibe jin in.

Pêxistina axaftin û çalakiyên li dijî antîmilîtarîzm û tundiyê jî stûna têkoşîna jinê ye. Lê divê bê zanîn ku di van demên dawî de tundiya mêr-dewletê zêde bûye û ev tundî û axaftinên milîtarîst pişgîrêkek civakî ye û di asta ferdî û civakî de çareseriyên pîralî hewce dike. Her wiha em dizanin ku bi beşdarbûn û hevkarîya hemû beşên civakê dibe ku pêşî li van tundiyan bê girtin û kêmkirina bibin. Di vê çarçoveyê de em ê têkoşîna xwe ya ji bo bilindkirina hişmendiyê, li gel wekheviya zayendî û pîvanên civakî, ji bo rêgezên qanûnî yên pêwîst, ji bo tespîtkirina zû û pêşîlêgirtina tundiyê û pêşkêşkirina xizmetên piştgiriya bibin hêzek mecbûrî bidomînin da ku navenda me ya şewirmendiyê bihêztir bike û bibe bersiv.

KOMÎSYONA STENDINA SERÎLÊDANAN

- Bandora buhayên kirêyên xaniyan li ser jinan ku her diçin zêde dibin

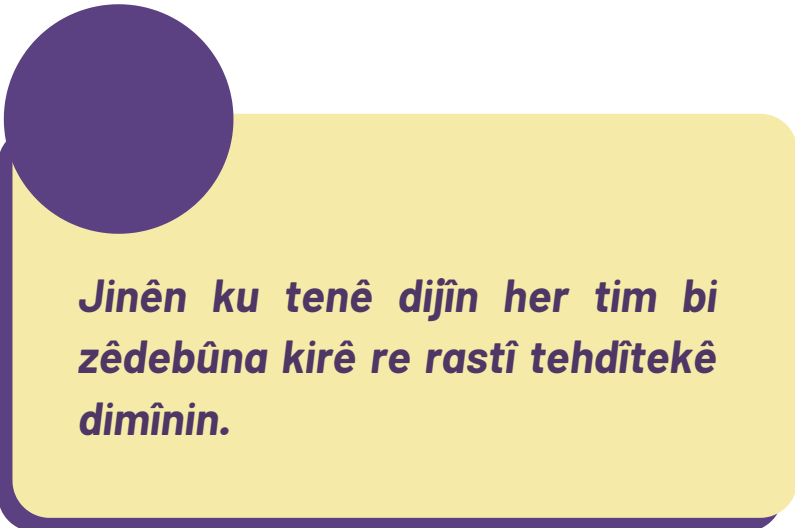
Bi salan e em dibînin ku jin ji tirsê ku ji kar bê avêtin bê ewlekarî tî xebitandin an jî hêza wan a kedê nayê telafîkirin û rastî tundiyeke aborî ya pir giran tî. Jin dema ku dixwazin ji kavîla tundiye ya ku pê re rûbirû ne derbikevin û jiyaneke nû ava bikin, bi tundiyeke nû re rûbirû dimînin. Di serîlêdanên ku em distînin de gelek jin hene ku ji ber zehmetiyên aborî neçar mane vegehin herêma ku tundî lê rû daye. Jina ku ji ber mîrê ku pê re zewicî neçar ma bajar biguherîne, piştî stargehan nikare ji xwe re jiyaneke peyda bike. Dema ku hewl dide xwe bi çanda bajarê ku nû nas kiriye bi cih bike, di hewldana avakirina jiyana xwe ya nû de bi zehmetiyên ku pê re rûbirû dimîne tîdikoşe. Wek mînak, jinên ku piştî stargehê di bin şert û mercên dijwar de karek dîtine, dema ku dixwazin xaniyek kirê bikin, bi mûçeyên pir zêde re rûbirû dimînin, û hin xaniyan û xwediyên xaniyan ku dijwariya ku jin tî de dibînin, dibe ku mûçeyên ku jin di nav xwe de dihewîne bixwazin. An jî jineke ku tenê dijî, bi zêdekirina kirê her tim rastî tacîzê tî. Jinên ku rastî tundiye hatine, piştî stargehê her tim bi zehmetî û tenêtiyê dijîn. Ne tesaduf e ku hema hema hemû kesên ku hewl didin jiyana jinan bi tena serê xwe zehmet bikin mîr in, ev şikleke sazûmanî ya tundiya mîr e ku di jiyana civakî de xwe nîşan dide. Weke rêxistinên jinan û Navenda Şewirmendiya Jinan, helbet em ji van kêşeyên ku em dibînin bi hevgirtina jinan re dibersivînin. Em dev ji peywira xwe ya ku jin tu carî xwe bi tenê hîs nekin, xwe bi ewle hîs bikin û ji bo avakirina jiyaneke nû bibin rêheval bernadin. Em bi hemû rêxistinên jinan ên li herêma xwe û yê ku tîkiliya me bi wan re heye re dixebitin ku şaredarî û sazîyên fermî çawa dikarin ji van pîrsgerêkan re bibin xala çareseriyê.

Wek mînak, jinên ku piştî stargehê di bin şert û mercên dijwar de karek dîtine, dema ku dixwazin xaniyek kirê bikin, bi mûçeyên pir zêde re rûbirû dimînin, û hin xaniyan û xwediyên xaniyan ku dijwariya ku jin tî de dibînin, dibe ku mûçeyên ku jin di nav xwe de dihewîne bixwazin

Hin zehmetiyên ku em pir caran ji serîlêderan dibihîzin ev in:

- *Jinên ku tenê dijîn her tim bi zêdebûna kirê re rastî tehdîtekê dimînin.*
- *Di nav xwedyên xaniyan de li hember jinên veqetiyayî pêşdaraziyê girîng heye*
- *Ji jinên ku zêdekirina ji rêjeya yasayî qebûl nakin tê xwestin ku biçin herêmen ne ewle yê taxên xwe*
- *Ji ber xwedyên xaniyan an jî sîteyan ku pir caran diçin ber derî, dibe ku jin bi fikar an jî pirsgerêkên psîkolojîk ên pir giran re rûbirû bimînin.*

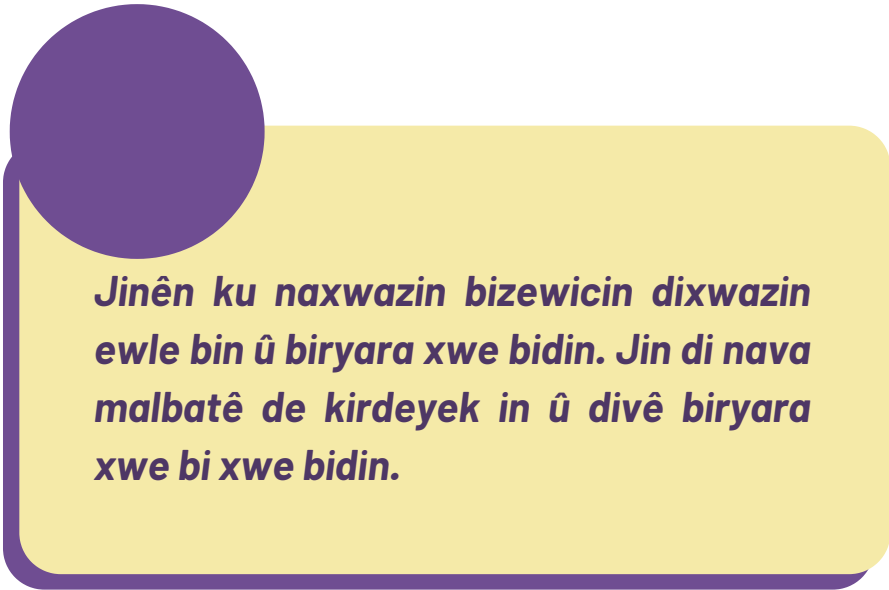
Her jineke ku rastî her cure tundiye hatiye, divê bizane ku têkoşîna me ya li dijî tundiya li ser jinê di vê serdemê de hîn xurtir bûye û ketiye qonaxê hîn girîngtir. Em jin in ku li hemberî hemû zehmetiyan di pêvajoya alternatîf de gavan biavêjin, di her pêngavê de em ê ligel hev bin û hêz û hêviyê ji hev digirin.

Jinên ku tenê dijîn her tim bi zêdebûna kirê re rastî tehdîtekê dimînin.

• Di Temenê Biçûk De Zewaca Bi Darê Zorê

Nîşaneke din a zêdebûna zehmetiyên aborî ew e ku jinên ciwan di malbatê de bê daxwazê bi zorê tî zewicandin.. Feraseteke wisa heye ku jinên ciwan ên li malê dixwazin bi dawîkirina jiyana xwe ya perwerdehiyê bizewicin û hejmara endamên malbatê di malê de hinekî kêmtir bibin. Rastiya ku mejiyê mîr her tim jinê weke objeya yekemîn a ku tê fedakirin dibîne, perspektîfa jinê ya tevayî, desthilatdarên welat jî di nav de nîşan dide. Jinên ku naxwazin bizewicin dixwazin ewle bin û biryara xwe bidin. Jin di nava malbatê de bin û divê biryara xwe bi xwe bidin. Zewaca bi zorê tundiya derûnî ye û carinan jî bi tundiya fizîkî derdikeve hember me. Çavkaniya hêza vî mekanîzmaya zextê ya ku ji aliyê endamên malbatê ve, bi taybetî jî ji aliyê zîlamên malbatê ve, axaftin û pêkanînen desthilatdariya siyasî ye.

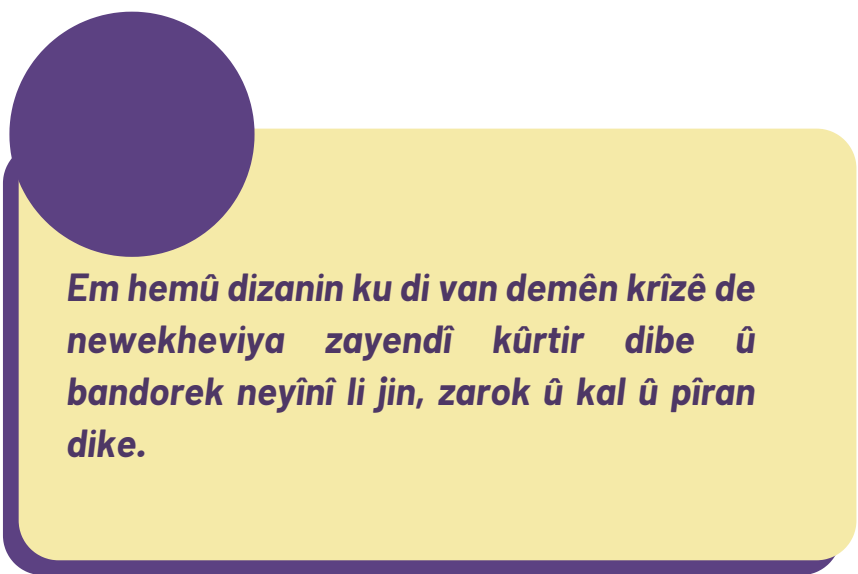
Jinên ku naxwazin bizewicin dixwazin ewle bin û biryara xwe bidin. Jin di nava malbatê de kirdeyek in û divê biryara xwe bi xwe bidin.

Bi rêya saziyên olî bi berdewamî îfadekirina temenê zewacê, mîr di malbatê de xurt dike û daxwaza wî rewa dike. Lêbelê divê her kes bi xwe biryarê bide û ji bo jiyana xwe gavan bavêje. Zîlamên derdora wê nikarin di derbarê jiyana jinên ciwan de û li ser mijarên ku bandorê li hemû jiyana jinê bike, wek zewac û paşeroja wê, bibin biryar.

KOMÎSYONA PIŞTGIRIYA DERÛNÎ

- Erdeheja 6ê Sibatê û Pitgiriye Piştî Wê

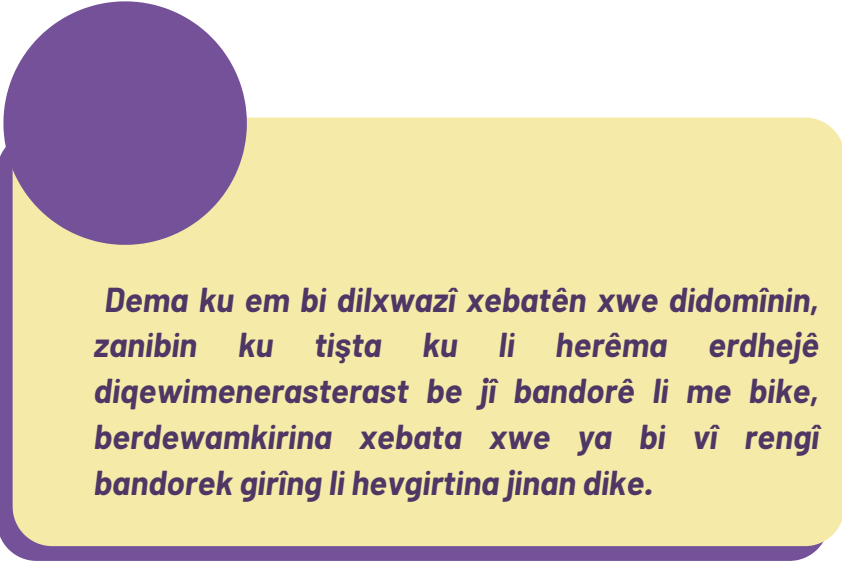
Xebatên me yê piştgiriya derûnî ya ku ji aliyê derûnnasên dildar ên navenda me ya şewirmendiyê ve tê meşandin di vê heyamê de berdewam dike. Hevalên me yê psîkolog ên dildar, ji aliyekî ve di civînên piştevanîyê yê ku di hin rûtinan de li dar dixin û behsa hewcedariyên xwe yê pişeyî dikin, li aliyê din jî atolye û xebatên qadê yê ku em di nava komeleyê de dikin hene. Di dema ku xebatên me didomin, erdheja ku di 6ê Sibatê de pêk hat û navenda wê Maraş bû û bandor li 10 parêzgehan kir, tesîreke mezin li me kir. Hevalên me yê dildar ên di komîsyona derûniyê de piştî karesatê bi zêdekirina hevgerîna jinan xebatên xwe berdewam kirin. Erdheja ku felaketeke xwezayî bû, çawa veguherî qeyraneke mezin û herî zêde bandor li jinan kir. Em hemû dizanin ku di van demên krîzê de newekheviya zayendî kûrtir dibe û bandorek neyînî li jin, zarok û kal û pîran dike. Her weha em dizanin ku di hawîrdorek weha de, rewşa saxlemiyê di kesên ku erdhejê dijîn an jî şahidê erdhejê dibin, dikare bihejîne. Her bûyereke ku bandorek wêranker çêdike, ji aliyekî ve dişibihe tundiye. Tecrubeya tundûtûjiyê an jî rûbirûbûna ji nişka ve, hilweşîna şokdar hemî xweşiya me tehdîd dike. Di heman demê de encameke gengaz e ku kûrkirina newekheviya zayendî tundiye berbiçavtir dike.

Em hemû dizanin ku di van demên krîzê de newekheviya zayendî kûrtir dibe û bandorek neyînî li jin, zarok û kal û pîran dike.

Bo nimûne; Ji ber ku jin nagihêjin şert û mercên paqijiyê ku ji aliyê fizîkî ve pêvajoyeke xwezayî ye û ev rewş ji nedîtî ve tê, pirsgirêkek girîng e ku newekheviya zayendî nîşan dide. Em dizanin ku jinên ku van hemû pirsgirêkan dijîn, di serî de daxwazên piştgiriya nabînin û daxwazên wan ên sereke pêdiviyên bingeîn in. Her wiha em dizanin ku her jineke ku rastî tundiyê hatiye, ji aliyê derûnî ve pêwîstî bi piştevanîyê bibîne, lê hebûna mekanîzmeyeke wisa ji bo wan girîng e ku di dema pêwîstiyê de xwe bigihînin wan. Li gorî van hemûyan, piştî erdheja ku hat jiyîn û pişt re veguherî krîzê, piştgiriya derûnî û civakî ya ji bo jinan di nuqteyêke wiha de rawestiya. Di serdanên jinan de; Di heman demê de ew pergalek piştgirî bû ku ji hêla dilxwazên me ve hatî çêkirin da ku bi wan re têkilî daynin û wan agahdar bikin ku mekanîzmayên ku ew dikarin gava hewce bikin bigihêjin. Bi hevalên me yê ku piştî erdhejê ji bo hevgirtinê çûne herêma erdhejê û vegeyriyan, di komîsyona me ya piştgiriya derûnîyê de ji aliyê hevalên me yê derûnnas ên dildar ve civînên hevgirtinê hatin lidarxistin. Armanca sereke ya van hevdîtinan ew e ku li ser travmaya duyemîn a ku hatiye jiyîn were axaftin, dermankirina derûnî û zêdekirina hevgirtinê ye.

Erdheja ku pêk hat û pişt re veguherî krîzê careke din nîşanî me da ku çiqas girîng e ku em li qadan bin û xebata me ya piştgirîya derûnî tenê li navenda me ya şêwirmendiyê rûbirû an serhêl nabe. Me jî fêhm kir ku divê xebata me ya piştgirîya derûnî di heman demê de xebatek dermankirina giyanî ya ku ji me re tê armanc kirin be. Dema ku em bi dilxwazî xebatên xwe didomînin, zanibin ku tiştê ku li herêma erdhejê diqewime nerasterast be jî bandorê li me bike, berdewamkirina xebata xwe ya bi vî rengî bandorek girîng li hevgirtina jinan dike. Bi taybetî dema ku li ser trawmayan dixebitin Me dît ku ev yek pir girîng e.

Dema ku em bi dilxwazî xebatên xwe didomînin, zanibin ku tiştê ku li herêma erdhejê diqewimenerasterast be jî bandorê li me bike, berdewamkirina xebata xwe ya bi vî rengî bandorek girîng li hevgirtina jinan dike.

KOMÎSYONA HIQÛQÊ

- Bi awayekî çalak bikarneanîna Qanûna 6284an (6284 Ji Bo Jinan Ewlehî Ye An Tirs e)

"Qanûna bi hejmara 6284an Parastina Malbatê û Pêşlêgirtina Tundiya li Dijî Jinê" li Tirkîyeyê ji bo pêşlêgirtina li tundiya li ser jinê û parastina jinan rêgezeke qanûnî ya girîng e. Lê pêkanîna qanûnan bêbandor an jî ne tamam e. Bêewlehiyê di jinan de çêdike û jinan ji mekanîzmayên parastinê dûr dixê. Nekarîbûna derketina ji cihê tundiya, bûye sedema şikandina baweriyê. Ev têkçûna pêbawerî û pejirandinê dikare bi awayên jêrîn bandor bike:

Neparastina jinên ku rastî tundiya tên:

Kêmkirina bi bandor a qanûnan, nekarîna pêdiviyên parastinê yê jinên rastî tundiya hatine peydakirin çêdike. Jinên ku rastî tundiya tên, di derbarê pêbawerîya mekanîzmayên xwe yê parastinê de gumanan çêdikin û li hember tundiya bêdeng dimînin an jî ji bo alîkariya dudil dibin.

Nesepandina Edaletê:

Qanûnên ku bi bandor nayên bicîh kirin dikare cezakirina kesên ku sûcdarên tundiya ne dijwar bike. Ev rewş metirsiya derdixe holê ku dibe ku sûcdar bê ceza bimînin.

Nexwestina ixbar kirinê:

Nebûna pêkanînan bi bandor dibe sedem ku jin ji raporkirina tundiya dudil bibin. Jin ji ber ku difikirin ku têra parastinê û piştgirî tune ye ji raporkirina tundiya dûr dikevin.

Xema stendina alîkariyê:

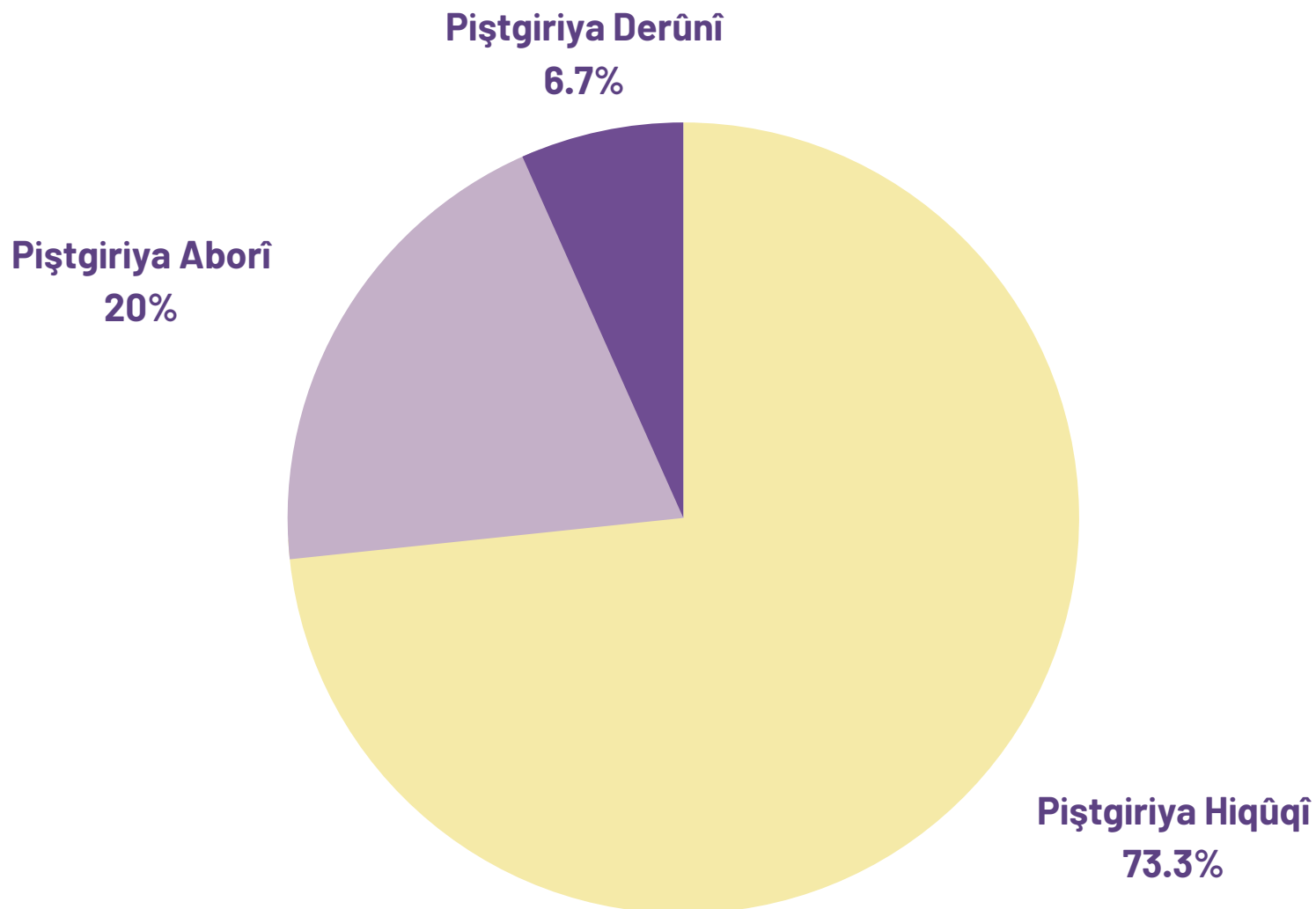
Nebûna pêkanînek bi bandor di rewşa ku jin rastî tundiyê tîn dibe ku fikarên li ser pêvajoya daxwaza alîkariyê zêde bike. Jin ji avêtina gavan ji bo wergirtina alîkariyê dûr dikevin ji ber ku ew bawer nakin ku li dijî tundiyê sîstemek piştgiriye hebe.

Têgihîştin û hişmendiya civakî:

Nebûna pêkanîna bi bandor dibe ku bandorê li têgihîştin û hişmendiya civakî ya ji bo pêşgirtina li tundiya li ser jinê jî bike. Jin û civak bi giştî difikire ku dewlet ji bo têkoşîna li dijî tundiyê tiştên li ser milê xwe nake, ev jî dibe sedem ku tundî di civakê de asayî bibe û were qebûl kirin.

Di rewşên wiha de girîngiya pêkanîna qanûna bi hejmar 6284an bi bandor û parastina jinan mijareke ku pêwîstî bi hevkarîya hemû aliyan heye. Jin bi desteka sazî û dezgehên pêwendîdar û civakê dikarin xwe di ewlehiyê de hîs bikin û ji tundûtûjîyê ji bo pêkanîna qanûnan bi bandor bînin parastin.

GRAFÎK

Dema em li serlêdanên ku me stendina dinêrin, rastiya ku herî zêde li ber çavan dikeve piştgiriya hiqûqî ye, têkçûna polîtîkayên desthilatdariya heyî ya jinan nîşan dide. Betalkirina Peymana Stenbolê û bêbandorkirina qanûna bi hejmara 6284an nêzîkatiyeke ku maf û destkeftiyên jinan ji nedîtî ve tê û her tim destwerdanê dike.

*bu yüzyıl
kadın yüzyılı*

ENCAM

Ji ber ku jin rastî tundiye tîn, her ku mekanîzmayên serlêdana tundiye teng dibin dê serlêdan zêde bibin. Divê sedemên zêdebûna tundiye ji holê bîn rakirin û qadên ewle yên jinan bîn zêdekirin.

Pêşgirtin, pêşilêgirtin û ji holê rakirina tundiye sedema hebûna Dema Jinan e. Û heta ku ev sedem ji holê rabin û ji bo jinan cîhaneke jiyani bê avakirin, em ê têkoşîna xwe bidomînin.

KADIN ZAMANI DERNEĞİ

www.kadinzamani.org info@kadinzamani.org